

УДК 930.2:14:356/357-058.229(477)

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2025-1-5>

Сустрєтов Анатолій Станіславович

доктор філософії, доцент,  
доцент кафедри теоретичних дисциплін  
Донецького національного медичного університету  
вул. Ю. Коваленка, 4 а, Кропивницький, Україна  
[orcid.org/0000-0001-6313-7803](https://orcid.org/0000-0001-6313-7803)

## ІСТОРІОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС ФЕНОМЕНУ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА: ВІД МІФУ ДО РЕАЛЬНОСТІ

**Актуальність проблеми.** Феномен українського козацтва є ключовим елементом національної історії та формування української ідентичності. Проте його історіософське осмислення часто коливається між міфологізацією та науковим прагненням до об'єктивного відтворення історичних подій. Недостатнє розуміння генези уявлень про козацтво, особливостей його міфологізації та інтерпретації в різні історичні періоди, ускладнює формування цілісного національного світогляду. Відтак, комплексний аналіз еволюції дискурсу навколо козацтва є нагальною потребою для сучасної гуманітаристики.

**Мета дослідження.** Метою статті є дослідження генези уявлень про українське козацтво в історіографії та культурі, виявлення особливостей його міфологізації та інтерпретації в різні історичні епохи. Основна увага зосереджена на співвідношенні історичних фактів та міфологічних конструктів, їхньому впливі на суспільну думку та національну свідомість. Додатково розглядаються процеси деміфологізації та переосмислення козащини у ХХ–ХХІ століттях.

**Методи дослідження.** У роботі застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднує методи історичного аналізу, дискурс-аналізу та культурологічного дослідження. Особливу увагу приділено аналізу літературних, мистецьких та фольклорних джерел, які сприяли створенню романтизованого образу козацтва. Досліджено трансформацію уявлень про козаків від середньовічних літописів до сучасної історіографії, а також розглянуто їхній вплив на політичні та національні наративи.

**Результати дослідження.** В результаті дослідження виявлено ключові етапи формування уявлень про українське козацтво та проаналізовано основні міфологічні конструкти, що впливали на суспільну думку. Доведено, що міф про козацтво не лише виконував ідеологічну функцію, а й був важливим чинником мобілізації суспільства. Розглянуто сучасне використання козацької тематики у державотворчих дискурсах та масовій культурі. Наголошено на необхідності інтеграції об'єктивних історичних знань про козацтво у систему освіти для формування громадянської позиції та подолання історичних стереотипів.

**Ключові слова:** українське козацтво, історіософія, міфологізація, історична пам'ять, національна ідентичність, суспільна свідомість, культурна спадщина, історична рефлексія.

**Вступ.** Феномен українського козацтва традиційно займає центральне місце в історичній пам'яті українського народу. Козаки постають у свідомості поколінь як символ боротьби за свободу, носії ідеалів військової доблесті, справедливості та національної єдності. Проте образ козацтва, який сформувався в історичній свідомості суспільства, є значною мірою міфологізованим. Його історіософське осмислення відзначається балансом між романтизацією минулого та спробами критичного аналізу історичних подій.

Від часів перших літописних згадок і до сьогодення українське козацтво відігравало ключову роль у формуванні суспільної свідомості та національної ідентичності. Воно стало не лише військовим і політичним феноменом, а й культурним кодом, що вплинув на літературу, мистецтво та фольклор. Утім, на різних етапах історії козацький образ набував різних конотацій: від ідеалізованого в національно-визвольних міфах до викривленого в імперських наративах.

Актуальність цієї роботи зумовлена необхідністю критичного переосмислення усталених уявлень про козацтво. Важливо відокремити історичні факти від ідеологічних нашарувань, що формувалися під впливом політичних та культурних чинників. Дослідження міфологізації козацтва дає змогу краще зрозуміти механізми конструювання історичної пам'яті та роль наративів у формуванні суспільних ідентичностей.

**Мета та завдання.** Метою даної статті є аналіз історіософських підходів до вивчення феномену українського козацтва, дослідження його міфологізації та її впливу на сучасну суспільну думку. Використовуючи міждисциплінарний підхід, автор прагне простежити, як змінювалося розуміння козацтва в історіографії та культурі, а також визначити основні тенденції у формуванні його історичного образу.

**Методи дослідження.** Дослідження ґрунтується на застосуванні комплексу міждисциплінарних методів, що дозволяє всебічно проаналізувати феномен українського козацтва в історіософському дискурсі.

1. Історико-генетичний метод: Застосовується для дослідження походження та еволюції міфологізованих образів козацтва, їхньої трансформації в історичній пам'яті.

2. Історико-порівняльний метод (компаративістика): Використовується для порівняльного аналізу різних історіографічних концепцій та міфологічних наративів, виявлення їхніх спільних рис та відмінностей.

3. Дискурс-аналіз: Застосовується для аналізу історіографічних текстів, виявлення домінуючих дискурсів, їхніх ідеологічних та політичних контекстів.

4. Міфокритичний метод: Використовується для деконструкції міфологізованих образів козацтва, виявлення їхніх прихованих значень та впливу на формування історичної свідомості.

5. Історіографічний аналіз: Застосовується для систематизації та класифікації джерельної бази та наукової літератури, виявлення основних тенденцій та напрямів у вивченні козацтва.

6. Культурологічний підхід: Використовується для дослідження історичної пам'яті як соціокультурного феномену, виявлення механізмів її формування та функціонування.

**Результати дослідження. Розділ 1: Історіософські концепції українського козацтва: трансформація від XIX століття до сьогодення**

Українське козацтво, як феномен національної історії, завжди привертало увагу істориків, філософів та культурологів. Історіософські концепції козацтва, що формувалися протягом XIX-XXI століть, відображають не лише еволюцію наукової думки, але й зміни в суспільно-політичному контексті.

Історіософські концепції XIX століття:

У XIX столітті, під впливом романтизму та народництва, козацтво постає як символ національної свободи та героїзму. Романтики, такі як Пантелеймон Куліш та Микола Костомаров, ідеалізували козацтво, зображуючи його як вільне та демократичне суспільство. У їхніх працях козаки – це лицарі степу, захисники українського народу від іноземних загарбників [10, 8].

Західні історики, такі як Пол Роберт Магочій, також відзначають важливу роль романтизму у формуванні образу козацтва. У своїй праці "A History of Ukraine" він підкреслює, що літературні твори XIX століття сприяли створенню романтизованого образу козацтва як символу національної свободи [12].

Історіософські концепції XX століття:

У XX столітті історіософські концепції козацтва зазнали значних змін під впливом радянської та національної історіографії. Радянська історіографія, з її класовим підходом, намагалася вписати козацтво в рамки марксистської теорії, зображуючи його як рух проти феодального гніту [20].

Національна історіографія, особливо в період національного відродження, продовжила традицію романтичної ідеалізації козацтва, але додала до неї елементи національної самосвідомості та прагнення до незалежності. Праці Михайла Грушевського та Івана Крип'якевича стали важливим внеском у формування національної історіософської концепції козацтва [4, 9].

Андреас Каппелер у своїй праці "Kleine Geschichte der Ukraine" також відзначає важливу роль національної історіографії у формуванні образу козацтва. Він підкреслює, що праці Грушевського та Крип'якевича сприяли створенню національного міфу про козацтво як символ української ідентичності [7].

Сучасні історіософські підходи до козацтва:

У ХХІ столітті історіософські дослідження козацтва збагатилися новими методологічними підходами, такими як постколоніальні студії та гендерні дослідження. Постколоніальні студії дозволяють розглянути козацтво в контексті колоніальної історії України, виявити його роль у боротьбі проти імперської експансії [13]. Гендерні дослідження дозволяють по-новому поглянути на роль жінок у козацькому суспільстві, виявити їхній внесок у формування козацької культури [16].

Сергій Плохій у своїй праці "Brama Europy. Istoriiia Ukrainy vid vikingiv do nezalezhnosti" також відзначає важливість постколоніальних студій у дослідженні козацтва. Він підкреслює, що козацтво було важливим фактором у боротьбі проти імперської експансії в Україні [13].

## **Розділ 2: Ключові міфи про козацтво: походження та еволюція**

Українське козацтво, оточене ореолом героїзму та романтики, породило цілу низку міфів, які глибоко вкоренилися в національній свідомості. Ці міфи не лише відображають історичну реальність, але й формують уявлення про козацтво як про ідеальне суспільство, символ свободи та захисника віри.

Міф про «козацьку волю»:

Міф про «козацьку волю» є одним з найпоширеніших та найважливіших. Він відображає прагнення козаків до свободи та незалежності від будь-якої влади. Походження цього міфу сягає часів Запорозької Січі, де козаки жили за власними законами та обирали своїх ватажків.

Еволюція цього міфу простежується в літературних творах, таких як думи та історичні пісні, де козаки зображуються як вільні та незалежні воїни. Цей міф також використовувався в національно-визвольних рухах, де козаки ставали символом боротьби за незалежність України. [19].

Пол Роберт Магочій у своїй праці "A History of Ukraine" також відзначає важливість міфу про «козацьку волю» у формуванні української національної ідентичності. Він підкреслює, що цей міф відображає прагнення українців до свободи та незалежності [12].

Міф про «січ як ідеальне суспільство»:

Міф про «січ як ідеальне суспільство» зображує Запорозьку Січ як місце, де панували рівність, братерство та демократія. Цей міф виник під впливом романтичних уявлень про козацтво та ідеалізації минулого.

Аналіз історичних джерел, таких як козацькі літописи та мемуари, показує, що січ не була ідеальним суспільством. Там існували соціальні конфлікти, боротьба за владу та інші проблеми. Однак, міф про «січ як ідеальне суспільство» продовжує впливати на суспільну свідомість, формуючи уявлення про козацтво як про вільне та справедливе суспільство [2].

Андреас Каппелер у своїй праці "Kleine Geschichte der Ukraine" також відзначає важливість міфу про «січ як ідеальне суспільство» у формуванні образу козацтва. Він підкреслює, що цей міф відображає прагнення українців до справедливого суспільства [7].

Міф про «козаків — оборонців віри»:

Міф про «козаків — оборонців віри» зображує козаків як захисників православ'я від іноземних загарбників. Цей міф виник у період релігійних війн та боротьби проти католицької Польщі та мусульманської Османської імперії.

Релігійний контекст відіграв важливу роль у формуванні цього міфу. Козаки брали участь у хрестових походах, будували церкви та монастирі. Політичні аспекти також вплинули на формування цього міфу. Козаки використовували релігійні гасла для мобілізації населення на боротьбу проти іноземних загарбників. [14].

Сергій Плохій у своїй праці "Brama Europy. Istoriiia Ukrainy vid vikingiv do nezalezhnosti" також відзначає важливість міфу про «козаків — оборонців віри» у формуванні образу коза-

цтва. Він підкреслює, що цей міф відображає роль козаків у захисті православ'я від іноземних впливів [13].

Інші важливі міфи:

Окрім цих трьох ключових міфів, існує багато інших важливих міфів про козацтво, таких як міф про козацьку демократію, міф про козацьке братство та міф про козацьку славу. Ці міфи також відіграють важливу роль у формуванні національної свідомості.

Пол Роберт Магочій у своїй праці "A History of Ukraine" також відзначає важливість інших міфів про козацтво, таких як міф про козацьку демократію. Він підкреслює, що ці міфи відображають прагнення українців до демократії та самоврядування [12].

Взаємозв'язок міфів та їхній вплив один на одного:

Міфи про козацтво не існують окремо один від одного. Вони взаємопов'язані та впливають один на одного. Наприклад, міф про «козацьку волю» підсилює міф про «січ як ідеальне суспільство», а міф про «козаків — оборонців віри» підсилює міф про козацьку славу.

Андреас Каппелер у своїй праці "Kleine Geschichte der Ukraine" також відзначає взаємозв'язок міфів про козацтво. Він підкреслює, що ці міфи формують цілісний образ козацтва як символ української ідентичності [7].

Висновок. Міфи про козацтво є важливим елементом національної свідомості. Вони відображають не лише історичну реальність, але й прагнення українського народу до свободи, справедливості та національної ідентичності.

### **Розділ 3: Механізми міфологізації козацтва: літературні, фольклорні та мистецькі джерела**

Міфологізація українського козацтва відбувалася через різноманітні культурні канали, серед яких особливе місце посідають література, фольклор та мистецтво. Ці джерела не лише відображали існуючі уявлення про козацтво, але й активно формували та поширювали міфологізовані образи, які глибоко вкоренилися в суспільній свідомості.

Роль літератури у формуванні образу козацтва:

Література відіграла ключову роль у створенні романтизованого образу козацтва. Твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Пантелеймона Куліша та інших письменників стали важливим джерелом для формування національної ідентичності та міфологізації козацтва.

Тарас Шевченко у своїх поемах «Гайдамаки» та «Холодний Яр» зобразив козаків як борців за свободу та справедливість, символізуючи їхній героїзм та відданість національним ідеалам. Іван Франко у своїх історичних повістях «Захар Беркут» та «Борислав сміється» також звертався до козацької тематики, підкреслюючи їхню роль у боротьбі проти соціальної несправедливості. Пантелеймон Куліш у своєму романі «Чорна рада» створив складний та багатогранний образ козацтва, відображаючи його внутрішні конфлікти та суперечності. [18, 17, 11]

Західні історики, такі як Пол Роберт Магочій, також відзначають важливу роль літератури у формуванні образу козацтва. У своїй праці "A History of Ukraine" він підкреслює, що літературні твори XIX століття сприяли створенню романтизованого образу козацтва як символу національної свободи [12].

Вплив фольклору на міфологізацію козацтва:

Фольклор, зокрема думи, історичні пісні та легенди, відіграв важливу роль у формуванні міфологізованого образу козацтва. У цих творах козаки зображувалися як героїчні воїни, мудрі ватажки та захисники народу.

Думи, такі як «Дума про козака Голоту» та «Дума про Байду Вишневецького», оспівували подвиги козаків, їхню відвагу та героїзм. Історичні пісні, такі як «Ой Морозе, Морозенку» та «Засвіт встали козаченьки», відображали трагічні сторінки козацької історії, підкреслюючи їхню відданість національним ідеалам. Легенди про козаків, такі як легенда про козака Мамая, створювали містичний ореол навколо козацтва, зображуючи їх як надприродних героїв. [5,6].

Андреас Каппелер у своїй праці "Kleine Geschichte der Ukraine" також відзначає важливу роль фольклору у формуванні образу козацтва. Він підкреслює, що думи та історичні пісні сприяли створенню героїчного образу козаків як захисників українського народу [7].

Візуальне мистецтво як інструмент формування козацького міфу:

Візуальне мистецтво, зокрема картини, ілюстрації та кіно, також відіграло важливу роль у формуванні міфологізованого образу козацтва. Картини Іллі Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султану» та «Козаки в степу» стали символом козацької вольниці та героїзму. Ілюстрації до історичних творів, такі як ілюстрації Миколи Самокиша до «Історії запорозьких козаків» Дмитра Яворницького, візуалізували козацькі міфи та легенди. Кіно, зокрема фільми «Запорожець за Дунаєм» та «Богдан Хмельницький», популяризували козацькі образи та міфи серед широкої аудиторії. [15]

Сергій Плохій у своїй праці "Brama Europy. Istoriiia Ukrainy vid vikingiv do nezalezhnosti" також відзначає важливу роль візуального мистецтва у формуванні образу козацтва. Він підкреслює, що картини та ілюстрації сприяли створенню героїчного образу козаків як захисників українських земель [13].

Аналіз прикладів з кожного виду мистецтва:

Кожен вид мистецтва вносив свій внесок у формування міфологізованого образу козацтва. Література створювала словесні образи героїв, фольклор оспівував їхні подвиги, а візуальне мистецтво візуалізувало їхні образи.

Вплив кожного виду мистецтва на суспільну думку:

Література, фольклор та мистецтво не лише відображали існуючі уявлення про козацтво, але й активно формували та поширювали міфологізовані образи, які глибоко вкоренилися в суспільній свідомості. Вони сприяли формуванню національної ідентичності, патріотизму та національної гордості.

Висновок. Література, фольклор та мистецтво відіграли ключову роль у міфологізації українського козацтва. Вони створили героїчні образи козаків, які стали символом національної свободи та незалежності.

#### **Розділ 4: Вплив козацької міфології на сучасну українську ідентичність та історичну політику**

Козацька міфологія, сформована протягом століть, глибоко вплинула на формування сучасної української ідентичності та історичної політики. Міфологізовані образи козацтва стали важливим елементом національної свідомості, використовуються в політичних дискурсах та впливають на формування історичної пам'яті.

Козацький міф як елемент національної ідентичності:

Козацький міф відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності українців. Він є символом національної свободи, героїзму та незалежності. Міфологізовані образи козацтва використовуються для створення відчуття спільності та національної гордості.

Українські історики, такі як Ярослав Грицак, підкреслюють важливість козацького міфу у формуванні національної ідентичності. Він зазначає, що козацький міф є одним з ключових елементів українського національного наративу [3].

Пол Роберт Магочій у своїй праці "A History of Ukraine" також відзначає важливість козацького міфу у формуванні української національної ідентичності. Він підкреслює, що козацький міф відображає прагнення українців до свободи та незалежності [12].

Використання козацького міфу в сучасній українській політиці:

Козацький міф часто використовується в сучасній українській політиці для мобілізації електорату та легітимізації політичних дій. Політичні лідери часто апелюють до козацьких образів, щоб створити відчуття національної єдності та патріотизму.

Сергій Плохій у своїй праці "Brama Europy. Istoriiia Ukrainy vid vikingiv do nezalezhnosti" аналізує використання козацького міфу в сучасній українській політиці. Він зазначає, що козацький міф є важливим інструментом для формування національної ідеології [13].

Вплив міфологізованих образів козацтва на формування історичної пам'яті:

Міфологізовані образи козацтва глибоко впливають на формування історичної пам'яті українців. Вони формують уявлення про козацтво як про героїчну епоху української історії, сповнену подвигів та звитяг.

Андреас Каппелер у своїй праці "Kleine Geschichte der Ukraine" також відзначає важливість міфологізованих образів козацтва у формуванні історичної пам'яті українців. Він підкреслює, що ці образи формують уявлення про козацтво як про символ української ідентичності [7].

Аналіз сучасних прикладів використання козацької тематики:

Сучасні приклади використання козацької тематики можна знайти в різних сферах суспільного життя, таких як кіно, література, мистецтво та політичні дискурси. Наприклад, фільм "Гетьман" (2015) режисера Валерія Ямбурського використовує козацьку тематику для створення героїчного образу Богдана Хмельницького.

### **Деконструкція негативних та позитивних сторін впливу козацьких міфів:**

Козацькі міфи мають як позитивні, так і негативні сторони впливу на сучасну українську ідентичність та історичну політику.

Позитивні сторони:

- Формування національної гордості та патріотизму.
- Мобілізація суспільства на боротьбу за національні інтереси.
- Створення відчуття національної єдності.

Негативні сторони:

- Ідеалізація минулого та створення нереалістичного образу козацтва.
- Використання козацьких міфів для легітимізації політичних дій, які не відповідають національним інтересам.
- Формування стереотипних уявлень про козацтво.

**Висновок.** Козацька міфологія відіграє важливу роль у формуванні сучасної української ідентичності та історичної політики. Вона має як позитивні, так і негативні сторони впливу, які необхідно враховувати при аналізі сучасних суспільно-політичних процесів.

**Висновки.** Проведене дослідження історіософського дискурсу українського козацтва виявило, що його міфологізація є не лише відображенням історичних подій, але й потужним інструментом формування національної ідентичності та історичної політики.

Важливо зазначити, що процес міфологізації козацтва не був однорідним. Він змінювався залежно від політичних та соціальних обставин. Наприклад, у період національного відродження XIX століття козацтво стало символом боротьби за національну незалежність, тоді як у радянський період воно використовувалося для легітимізації класової боротьби.

Дослідження показало, що міфи про козацтво, такі як "козацька воля" та "січ як ідеальне суспільство", не завжди відповідали історичній дійсності. Однак, вони відіграли важливу роль у формуванні національної свідомості та патріотичних почуттів.

Особливу увагу слід приділити ролі літератури, фольклору та мистецтва у формуванні образу козацтва. Твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Іллі Рєпіна та інших митців сприяли створенню героїчного образу козаків, який глибоко вкорінився в національній культурі.

Аналіз сучасних політичних дискурсів показав, що козацький міф продовжує використовуватися для мобілізації електорату та легітимізації політичних дій. Однак, важливо усвідомлювати, що використання міфів може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Наприклад, згідно з соціологічними опитуваннями, більшість українців вважають козацтво важливою частиною національної історії. Водночас, дослідження показують, що серед молоді існує тенденція до критичного сприйняття козацьких міфів.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Антонович, В. Б. Про козацькі часи на Україні. Дніпро, 1991. 238 с.
2. Голобуцький, В. О. Запорізька Січ в останні часи свого існування 1734-1775. Вид-во АН УРСР, 1961. 416 с.
3. Грицак, Я. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. (Навч. посібник). Генеза, 1996. 360 с.
4. Грушевський, М. С. Історія України-Руси (Т. 1-10). Київ: Наукова думка, 1991-1998.

5. Павлій, П. Д., Родіна, М. С., & Стельмах, М. П. (Упоряд.). Українські народні думи та історичні пісні. Видавництво Академії наук Української РСР, 1955. 255 с.
6. Березовський, І. П., Родіна, М. С., & Хоменко (Упоряд.), Рильський, М. Т., & Гуслистый, К. Г. (Ред.). Історичні пісні [зб.]. Вид-во Акад. наук УРСР, 1961. С. 7 – 62.
7. Kappeler, A. *Kleine Geschichte der Ukraine* (3., überarb. und aktualisierte Aufl.). Verlag C. H. Beck, 2009. 338 с.
8. Костомаров, М. І. Богдан Хмельницький. Історична монографія. Дніпропетровськ: Січ, 2004. 843 с.
9. Крип'якевич, І. П. (Ред.) Історія української культури: Побут. Письменство. Мистецтво. Театр. Музика. Либідь, 1994. 656 с.
10. Куліш, П. О. Історія України од найдавніших часів (вступна стаття О.В.Яся). Український історичний журнал, 2016. Вип. 3, С. 172-200.
11. Куліш П. Чорна рада. Хроніка 1663 року// Куліш П. Твори: У 2 т. – Київ: Дніпро, 1989. Т. 2. С. 6-153.
12. Магочій, П.-Р. Ілюстрована історія України = *Ukraine: An Illustrated History* (С. Біленький, Пер.). Київ: Критика, 2012. 446 с.
13. Плохій, С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Романа Ключка. – Переробл. і доп. вид. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2023. 512 с.
14. Плохій, С. Наливайкова віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні (Вид. 2-ге, випр.). Критика. (Критичні студії), 2006. 495 с.
15. Репін, І. Ю. (n.d.). «Запорожці пишуть листа турецькому султану». [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D1%86%D1%96\\_\(%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D1%86%D1%96_(%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0))
16. Кривоший, О. П. Роль жінок у суспільному житті України за козацької доби. Жіночий світ, 2001. Вип.1(9), С. 28-29.
17. Франко І. Захар Беркут. Образ громадського життя Карпатської Русі в XIII віці: історична повість. Серія "Скарби: молодіжна серія" Київ, 2024. 207 с.
18. Шевченко, Т. Зібрання творів: у 6-ти томах (Т. 1: Поезія 1837-1847, Київ. 2003. С. 128-190.
19. Яворницький, Д. І. Вольності запорозьких козаків. Дніпропетровськ: Січ, 2002. 359 с.
20. Яворницький, Д. І. Історія запорізьких козаків у 3-х т. Т. 1,2,3. Львів: Світ, 1990. 319 с.

## REFERENCES

1. Antonovich, V. B. (1991). *Pro kozats'ki chasy na Ukrai'ni* [About the Cossack times in Ukraine] Dnipro. 238 s. [in Ukrainian].
2. Holobuts'kyi, V. O. (1961). *Zaporiz'ka Sich v ostanni chasy svoho isnuvannia 1734-1775* [Zaporizhian Sich in the last times of its existence 1734-1775]. Vyd-vo AN URSSR. 416 s. [in Ukrainian].
3. Hrytsak, Ya. (1996). *Narysy istorii' Ukrai'ny: formuvannia modernoi ukrai'ns'koi natsii XIX-XX st.* [Essays on the history of Ukraine: Formation of the modern Ukrainian nation of the 19th-20th centuries] (Navch. posibnyk) [Study guide]. Heneza. 360 s. [in Ukrainian].
4. Hrushevs'kyi, M. S. (1991-1998). *Istoriia Ukrai'ny-Rusy* [History of Ukraine-Rus'] (Vols. 1-10). Naukova dumka. [in Ukrainian].
5. Pavlii, P. D., Rodina, M. S., & Stel'makh, M. P. (Comps.). (1955). *Ukrai'ns'ki narodni dumy ta istorychni pisni* [Ukrainian folk Dumas and historical songs]. Vydavnytstvo Akademii nauk Ukrai'ns'koi RSR. 255s. [in Ukrainian].
6. Berezovs'kyi, I. P., Rodina, M. S., & Khomenko (Comps.), Ryl's'kyi, M. T., & Huslysty, K. H. (Eds.). (1961). *Istorychni pisni* [Historical songs] [Collection]. Vyd-vo Akad. nauk URSSR. S. 7-62. [in Ukrainian].
7. Kappeler, A. (2009). *Kleine Geschichte der Ukraine* [A short history of Ukraine] (3., überarb. und aktualisierte Aufl.) [3rd, revised and updated ed.]. Verlag C. H. Beck. 338 s. [in Germany].
8. Kostomarov, M. I. (2004). *Bohdan Khmel'nyts'kyi. Istorychna monohrafiia* [Bohdan Khmelnytsky. Historical monograph] Sich. 843s. [in Ukrainian].
9. Kryp'iakevych, I. P. (Ed.). (1994). *Istoriia ukrai'ns'koi kul'tury: Pobut. Pys'menstvo. Mystetstvo. Teatr. Muzyka* [History of Ukrainian culture: Everyday life. Writing. Art. Theater. Music]. Lybid'. 656s. [in Ukrainian].

10. Kulish, P. O. (2016). Istoriiia Ukrai'ny od naidavnishykh chasiv (vstupna stattia O.V. Yasia) [History of Ukraine from the earliest times (introductory article by O.V. Yasia)]. *Ukrai'ns'kyi Istorychnyi Zhurnal* [Ukrainian Historical Journal], 3, S. 172-200. [in Ukrainian].
11. Kulish, P. (1989). Chorna rada. Khronika 1663 roku [The Black Council. Chronicle of 1663]. In *Tvory: U 2 t. [Works: In 2 vols.]* (Vol. 2, pp. 6-153). Dnipro. S. 6-153. [in Ukrainian].
12. Mahochii, P.-R. (2012). Iliustrovana istoriia Ukrai'ny = Ukraine: An Illustrated History [Illustrated history of Ukraine] (S. Bilen'kyi, Trans.). Kyiv: Krytyka. 446 s. [in Ukrainian].
13. Plokyi, S. (2023). Brama Ievropy. Istoriiia Ukrai'ny vid skifs'kykh voien do nezalezhnosti [The Gates of Europe. A history of Ukraine from Scythian wars to independence] (R. Klocho, Trans.; Rev. and expanded ed.) *Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia»*. 512 s. [in Ukrainian].
14. Plokyi, S. (2006). Nalyvaikova vira: Kozatstvo ta relihiia v rann'omodernii Ukrai'ni [Nalyvaiko's faith: Cossacks and religion in early modern Ukraine] (2nd ed., revised). Krytyka. (Krytychni studii) [Critical studies]. 495 s. [in Ukrainian].
15. Riepin, I. Yu. (n.d.). «Zaporozhtsi pyshut' lysta turets'komu sultanu» [«The Zaporozhian Cossacks write a letter to the Turkish Sultan»] Retrieved from <https://surl.li/wlnrh> ). [in Ukrainian].
16. Kryvosnyi, O. P. (2001). Rol' zhinok u suspil'nomu zhytti Ukrai'ny za kozats'koi doby [The role of women in the social life of Ukraine during the Cossack era]. *Zhinochy Svit* [Women's World], 1(9), S. 28-29. [in Ukrainian].
17. Franko, I. (2024). Zakhar Berkut. Obraz hromads'koho zhyttia karpats'koi Rusi v XIII vitsi: istorychna povist' [Zakhar Berkut. The image of social life of Carpathian Rus' in the XIII century: A historical novel] (Seriia "Skarby: molodizhna seriia" [Treasures: Youth series]). 207 s. [in Ukrainian].
18. Shevchenko, T. (2003). Zibrannia tvoriv: u 6-ty tomakh [Collected works: In 6 volumes] (Vol.1:- Poeziia 1837-1847 [Poetry 1837-1847], S. 128-190. [in Ukrainian].
19. Yavornitskyi, D. I. (2002). Vol'nosti zaporoz'kykh kozakiv [Freedoms of the Zaporozhian Cossacks] *Sich*. 359 s. [in Ukrainian].
20. Yavornitskyi, D. I. (1990). Istoriiia zaporiz'kykh kozakiv u 3-kh t. [History of the Zaporozhian Cossacks in 3 vols.] (Vols. 1-3) *Svit*. 319 s. [in Ukrainian].

**Sustrietov Anatolii Stanislavovych**

Doctor of Philosophy, Associate Professor,  
Associate Professor, Department of Theoretical Disciplines  
Donetsk National Medical University  
4a, Yu. Kovalenko str., Kropyvnytskyi, Ukraine  
[orcid.org/0000-0001-6313-7803](https://orcid.org/0000-0001-6313-7803)

## HISTORIOSOPHICAL DISCOURSE OF THE PHENOMENON OF THE UKRAINIAN COSSACKS: FROM MYTH TO REALITY

**Actuality of the Problem.** *The phenomenon of the Ukrainian Cossacks is a key element of national history and the formation of Ukrainian identity. However, its historiosophical understanding often oscillates between mythologization and the scholarly aspiration for an objective reproduction of historical events. An insufficient understanding of the genesis of perceptions about the Cossacks, the specifics of their mythologization, and interpretation in different historical periods complicates the formation of a holistic national worldview. Consequently, a comprehensive analysis of the discourse evolution surrounding the Cossacks is an urgent need for contemporary humanities.*

**The Aim of the Research.** *The aim of the article is to study the genesis of perceptions about the Ukrainian Cossacks in historiography and culture, to identify the specifics of their mythologization and interpretation in different historical epochs. The main focus is on the correlation between historical facts and mythological constructs, their influence on public opinion and national consciousness. Additionally, the processes of demythologization and reinterpretation of the Cossacks in the 20th–21st centuries are considered.*

**Research Methods.** *The study employs an interdisciplinary approach combining methods of historical analysis, discourse analysis, and cultural studies. Particular attention is paid to the analysis of literary, artistic, and folklore sources that contributed to the creation of a romanticized image of the Cossacks. The transformation of perceptions about the Cossacks from medieval chronicles to*

*modern historiography is investigated, and their influence on political and national narratives is also examined.*

**Research Results.** *As a result of the research, the key stages in the formation of perceptions about the Ukrainian Cossacks were identified, and the main mythological constructs that influenced public opinion were analyzed. It is proven that the myth of the Cossacks not only performed an ideological function but was also an important factor in the mobilization of society. The contemporary use of Cossack themes in state-building discourses and mass culture is considered. The necessity of integrating objective historical knowledge about the Cossacks into the education system for the formation of civic engagement and the overcoming of historical stereotypes is emphasized.*

**Key words:** *Ukrainian Cossacks, historiosophy, mythologization, historical memory, national identity, public consciousness, cultural heritage, historical reflection.*